

אמנת "מרחב"

התנועה לעירוניות מתחדשת בישראל

המטרה

"מרחב – התנועה לעירוניות מתחדשת בישראל" פועלת לקדם פיתוח אנושי, הרמוני ובר-קיימא של הסביבה הבנויה בישראל.

האתגר

לישראל שטח ומשאבים טבעיים מצומצמים, צפיפות אוכלוסין מהגבוהות בעולם הנמצאת במגמת עליה, ומספר רב של ישובים קטנים ביחס לכמות האוכלוסייה. המשך המגמה הזו יגרום לכך שערים, ישובים והמרחב הכפרי והפתוח בישראל ייכשלו ביצירתה של סביבה אנושית, הרמונית ובת-קיימא. גם אותם מקומות היכולים להוות בסיס לסביבה בריאה נהרסים או נמצאים היום בסכנה כתוצאה מהגורמים הבאים:

- ❖ **פרבור** - התפשטות עירונית מבוזרת, בלתי מבוקרת וללא גבולות.
 - ❖ **הזנחת מרכזי הערים** - ניוון והזנחה של מרקמים ושכונות היסטוריות ויציאת אוכלוסייה, מוקדי מסחר ותעסוקה ממרכזי הערים אל השוליים.
 - ❖ **שחיקת המרחב הציבורי** על ידי תנועה וחניה של כלי רכב פרטיים.
 - ❖ **מדיניות תכנון ופיתוח** המעדיפה פיתוח חדש על פני חיזוק הקיים.
 - ❖ **פגיעה מתמשכת במרחב הציבורי** עקב העדר אכיפה וזילות חוקים ותקנות.
- כתוצאה מכך מתבזבז משאב הקרקע בערים ובמרחבים שביניהם, נעשה שימוש מוגבר בכלי רכב פרטיים ובתנועה מוטורית, גדל זיהום הרעש, האויר והמים, מתבזבז זמן ונפגעת איכות החיים.
- כדי להמשיך ולהתקיים ולשמור על רמת החיים ואיכות החיים של תושביה, על החברה בישראל לשנות את מדיניות התכנון והפיתוח שלה ולקדם פיתוח של סביבה עירונית צפופה, באיכות גבוהה ומתוך רגישות חברתית ושמירה על נוף הארץ.
- האתגר של "מרחב – התנועה לעירוניות מתחדשת בישראל" הוא להראות שניתן לעשות זאת, ולהוביל את השינויים הנדרשים: בידע ובחינוך המקצועי, בחוקים ותקנות, בתהליכי תכנון ובנייה ובניהול העירוני.

החזון

אנו מאמינים כי סביבה עירונית איכותית היא הכרחית לקיום החברה בישראל, ויכולה להיות מקום שבו כל אחד יוכל למצות את חייו בצורה הטובה ביותר. לשם כך על העיר:

- ❖ להיות סביבה מרובת שימושים, עתירת הזדמנויות ומגוונת.
- ❖ להתבסס על מערכת תחבורה ציבורית המאפשרת לכל אדם גישה לצורכי היום-יום ללא צורך בשימוש ברכב פרטי.
- ❖ להיות בנויה ממרחבים ציבוריים המהווים מוקד לאיכות החיים בעיר. מרחבים אלה צריכים להיות מוגדרים על ידי מבנים, להיות נגישים, בטוחים ומזמינים להולכי רגל ואופניים.
- ❖ לנצל ביעילות ולמחזר באופן מתמשך מבנים, קרקע ומשאבים אחרים, מתוך כבוד לתרבות, לאקלים ולנוף המקומי.

דרכי פעולה

"מרחב" תקדם פעילות בתחומים הבאים:

- ❖ לימוד והערכה של הסביבה הבנויה בישראל כבסיס לפיתוח עתידי.
 - ❖ שימור, שיקום ופיתוח של ערים, שכונות וישובים קיימים בהתאם לחזון "מרחב", ומתוך מודעות לזהות המקומית ולשאיפות של תושבי המקום.
 - ❖ הגנה על המרחב הכפרי והפתוח המגדיר את המרחב העירוני ותומך בו.
 - ❖ פיתוח, שכלול וחיזוק של תרבות הבנייה המקומית.
- "מרחב" תשאף להביא לשינוי ולעדכון של המדיניות הציבורית - חוקים, תקנות, הנחיות וסטנדרטים מקצועיים, ולהשפיע על תכנון ופיתוח ברמה הארצית, המחוזית והמקומית כדי לקדם את המטרות של אמנה זו.
- "מרחב" תקדם את המודעות לחזונה, ולעקרונות ארגון המרחב המפורטים להלן, בקרב מקבלי החלטות, אנשי מקצוע, מתכננים, תלמידים, סטודנטים והציבור הרחב.
- "מרחב" תיזום ותעודד שיתוף פעולה עם גורמים אקדמיים, הקהילה העסקית וארגונים וולונטריים לקידום חזונה ועקרונותיה.
- "מרחב" תקדם השתתפות של הקהילה וכל בעלי העניין בתהליכים של תכנון עירוני, עיצוב אורבני, בנייה וניהול עירוני לאור עקרונות הפיתוח העירוני שלהלן.
- תנועת "מרחב" מכירה בכך ששיפור המרחב הבנוי איננו מספיק לכשעצמו, אלא הוא מהווה חלק מפעילות חברתית רחבה יותר הנדרשת לקידום איכות החיים והסביבה בישראל.

הדרך - עקרונות הארגון של המרחב הבנוי בישראל

1 המרחב האזורי: ערים ראשיות, ערים, יישובים והמרחב הכפרי

- א.1 המרחב האזורי בישראל הולך ומתגבש למערכת אורבנית אחת. מרחב זה כולל ארבעה מרחבים עירוניים ראשיים (ירושלים, תל אביב, חיפה ובאר שבע) ומספר מרחבים כפריים ופתוחים. מרחבים אלה אינם חופפים בהכרח את החלוקה המנהלית והמוניציפלית הקיימת, אולם חשוב לטפח ולשמר את זהותם הנפרדת, ולתת לה ביטוי בתכנון האזורי הכולל. למרות קשרי הגומלין הרבים בין המרחבים העירוניים השונים, רצוי שיישארו שטחים פתוחים שיתווכו ביניהם, ושלא ייוצר רצף בינוי אחד בין באר-שבע וחיפה.
- ב.1 המרחב הפתוח מהווה את ההקשר למרחב העירוני התלוי בו לשירותים סביבתיים, אספקת מזון, פעילויות פנאי ונופש ולשימור הזהות המיוחדת של האזור. יש צורך לאזן בין המרחבים העירוניים והמרחבים הפתוחים שסביבם, ולשמור על נגישות נוחה למרחב הפתוח מתוך מקומות היישוב למטרות נופש ובילוי.
- ג.1 המבנה הפיזי של המרחב האזורי צריך להיות נתמך על ידי מערך משולב, מגוון ואמין של אמצעי תחבורה תוך הפחתת התלות במכונית הפרטית לטובת מערכות הסעת המונים ועידוד השימוש בתחבורה בלתי ממונעת.
- ד.1 יש לשמור על הזהות של ערים שונות במרחב העירוני באמצעות מיקום שירותים משותפים בשטחים שביניהן: שימור מרחב כפרי ופתוח בעל ערך, פיתוח פארקים אזוריים, אזורי תעסוקה ותעשייה שאינם יכולים להשתלב עם מגורים, או תשתיות הנדסיות אזוריות. יש לבנות מנגנונים לשיתוף בהכנסות מאזורים אלה, בין כל יישובי המרחב שאותו הם משרתים.
- ה.1 יש לעודד מיקום רוב התעסוקה והמסחר במרכזי הערים, ובסמיכות למוקדי תחבורה ציבורית מרכזיים. יש להימנע מבניית מרכזי תעסוקה ומסחר מחוץ לערים ובצמוד לדרכים הראשיות.
- ו.1 במרחב העירוני יש להעדיף פיתוח שיתבסס על התחדשות עירונית וחיזוק מרקמים קיימים, שימוש בתשתיות קיימות ושדרוגן, ושיקום אזורים מוזנחים על רקמתם החברתית. פיתוח חדש צריך להמשיך ולחזק את הרקמה העירונית הקיימת, ולהסתמך על מערכת התחבורה הציבורית.
- ז.1 הקמת יישובים חדשים במרחב הכפרי והפתוח צריכה להיעשות רק לאחר שהוכח מעל לכל ספק שלישוב כזה יש הצדקת קיום חברתית/תרבותית, ובסיס כלכלי, והקמתו איננה פוגעת בערכי טבע ונוף קיימים.

2 ערים, ישובים עירוניים והמרקם העירוני

- א.2 אנשים בוחרים לגור בעיר, כדי ליהנות מקשרים חברתיים ועסקיים מגוונים, ולקיים מוסדות אזרחיים ותרבותיים. המפגש היום יומי בין אנשים מרקע שונה הוא הבסיס לחיים העירוניים, ותלוי במגוון גדול וסמיכות הדדית של סוגי מגורים, שימושי קרקע ודרכי תקשורת. יש להימנע מהפרדת שימושי קרקע זה מזה, ומהפרדה בין אנשים על פי רמת ההכנסה, משלח יד, דת או לאום.
- ב.2 לכל עיר צריך להיות מרכז ברור ובעל זהות. זהות העיר כולה תלויה באופיו ובהצלחתו של מרכז העיר. יש לשמור, לשקם ובמידת הצורך לבנות מחדש את המרכזים ההיסטוריים של הערים.
- ג.2 העיר בנויה ממארג רחובות ושטחים פתוחים. על המרחק בין צמתי הרחובות להיות קטן ככל האפשר. כך גדל חופש הבחירה של הולך הרגל, וגדלים הסיכויים להתפתחות מסחר רציף לאורך הרחובות הראשיים. יש להתאים את קנה המידה של הרחובות והשטחים הפתוחים בעיר לכמות המשתמשים וחיבת התפקודים אותם הם משרתים. עם זאת עליהם להיות בקנה מידה אנושי, ולאפשר תנועה חופשית ובטוחה של הולכי רגל.
- ד.2 סביב התחנות הראשיות של מערכת התחבורה הציבורית יש לפתח מוקדים עירוניים אינטנסיביים יחסית לסביבתם. בתכנונם יש לשלב מגורים, מסחר ותעסוקה, שטחים ציבוריים פתוחים, ומוסדות ציבור ראשיים.
- ה.2 לכל אדם השכונה שלו, שהיא תוצר של מקום מגוריו ושגרת חייו. מבנה העיר והתפתחותה ההיסטורית עשויים לגרום לכך שתהיה חפיפה רבה בין תפיסת הזהות השכונתית של אנשים שונים הגרים באותו אזור בעיר, ושאזורים מסוימים בעיר יהיו מזוהים כשכונות על ידי כלל תושבי העיר. יש לטפח הזדהות שכונתית זו היכולה לעודד תושבים לקחת אחריות ולתרום לשימור, פיתוח ותחזוקה של אזור מגוריהם.
- ו.2 שיקומם של שיכונים ציבוריים גדולים, אזורי תעשייה עזובים, מחנות צבא מתפנים, ואזורים שאינם בשימוש צריך להתבסס על שילובם במרקם העירוני הסובב אותם, ויצירת מרחב ציבורי בעל המרכיבים המפורטים להלן.
- ז.2 יש למקם מבני ציבור ראשיים במקומות משמעותיים במרקם העירוני תוך מודעות לכך שהם תורמים להזדהות במרחב, והארכיטקטורה שלהם מעצבת את זהות העיר וייחודה.

3 מרכיבי המרחב הציבורי: רחובות, כיכרות וגנים

- א.3 המרחב הציבורי הוא הבמה לחיים העירוניים ויש לטפחו כדי ליצור תרבות של חיים עירוניים. מרחב זה מתקיים בעיקר ברחובות, כיכרות וגנים.
- ב.3 רחובות, כיכרות וגנים צריכים להיות מוגדרים מבחינה מרחבית, בטוחים, נוחים ומעניינים, עליהם לאפשר התמצאות, נגישות, שהייה ומפגש בין אנשים.
- ג.3 ייעודם העיקרי של בניינים הוא להגדיר את החלל הציבורי בו מתקיימים החיים העירוניים. ככלל, אין להעמיד בניינים כאובייקטים מנותקים ועצמאיים.
- ד.3 על הבניינים לכבד את ההקשר ההיסטורי של המקום, את המבנים הסמוכים להם, להיות מגוונים ובקנה מידה אנושי.
- ה.3 רחובות ברובעי מגורים ובמרכזי הערים, יתוכננו למיתון תנועה מוטורית, ולהגנה על בטיחות הולכי הרגל.
- ו.3 איכות המרחב הציבורי ותפקודו קודמים לתכנון דרכים ומדיניות החניה. אין לאפשר לאזורי חניה נרחבים להשתלט על רחובות וכיכרות, ויש להתאים את רכבי התפעול והחלוקה למידות של מרחב עירוני המיועד בראש וראשונה להולכי הרגל.

ובאנו על החתום: תל-אביב – יפו י' תמוז, תשס"ז 6 ביולי, 2006

חברי הועד המנהל:

משה אדם	הלל שוקן	עיריית סולסי-שלף – יו"ר
	לאה שמיר-שנאן	דרור גרשון - מייסד
מומו מהדב	אילן קליגר	יודן רופא - מייסד
פארה גולדמן	שרגא וייסמן	חיה ג'משי - מייסדת